

A lehetetlen kísértése

Lehet-e filmet készíteni a művésztől? Kellő fölkeszültség birtokában, népszerű- ismeretterjesztő filmet forgatni egy tapasztalt szakembernek, nem lehet különösebb feladat. De játékfilmet, műalkotást csinálni magáról a művésztől? Eleve reménytelen, meddő vállalkozásnak látszik. Huszárík Zoltán azonban úgy tűnik, nem ismer lehetetlent. Azok közé a filmszínalók közé tartozik, igazán nincsenek sokan, akiket már első nagy játékfilmjük után az érett mesterek közé soroltak. Mert talán nincs is filmkritikusa a világnak, aki vitatná, hogy Huszárík Zoltán első egész estét betöltő játékfilmje, a Szindbád a magyar művészet klasszikus értékei közé tartozik.

Pedig a rendező, Krúdy Gyula alapművének megfilmesítésével is szinte a lehetetlen megkísértésére vállalkozott. Az egyik legkülönlegesebb magyar író gyönyörűen burjánzó mondatai mindaddig filmre átváltathetetlennek tűntek. De Huszárík úgy rögzítette celluloid szalagra a Szindbádot, hogy Krúdy különös zamata háborítatlanul élvezhető maradt, sőt az alapvetően más közegekben új, harmonikus ízekkel is gazdagodott. S ez az első film, a hetvenes évek elején szinte szenzációsan számítóan hosszú ideig, majdnem három évig készült. Az alapos, megfontolt, mégis könnyed kidolgozottság, a legjobb értelemben vett művészség meg is látszik rajta. Ez az a film amelyiket akár hányszor meg lehet nézni, s az unalom szóba se jöhet. Mára valóságos tábora alakult, s ha fel-felbukkan a műsorban, hívei taláikát adnak egymásnak a mozivásznon előtt.

Napjainkra elkészült, közel fél évtized alatt a második játékfilm, Csontváry címmel. A főszerepet eredetileg Latinovits Zoltánra szabta a rendező, s a forgatókönyvíró Császár István. Halálhíre, mint Császár István írta egyik emlékező cikkében, a tarpataki vízésés alatti kis tónál, fürdőzés közben érte a forgatást előkészítő stábot. A tarpataki vízésés alatt, Csontváry nyomában járva. A tragikus hír hosszú időre megbénította az alkotókat. Latinovitson kívül másban elgondolni a példátlan festő figuráját? Nehéz feladat. Aztán hosszú hónapok múltán Huszárík Zoltán Bulgáriában talált egy színészre, Isaack Finchire, aki gatlások, egy hazai színészre szükségképpen ránehezülő baliós előítéletek nélkül képes volt vállalni a címszerep nem mindennapos művészi feladatát.

A Csontváry, amint a film, pécsi filmnapokon tartott ősbemutatóján bebizonyosodott, nem egykönnyen magyarázható, értelmezhető, befogadható film. De az is kiderült, hogy a néhány kételkedőnek nem lett igazsága. Huszárík Zoltán nem maradt meg egyetlen filmes rendezőnek a magyar filmtörténetben. A Csontváry méltó folytatása a Szindbádnak, sőt minden bizonnyal annak meghaladása is. E bizonytalankodáson senki ne csodálkozzék, mert ez a film az egyetemes filmművészethez viszonyítva is egyedülálló alkotás: Eszközei, sokszor példátlan formanyelve, részei annak a világszerte is csak lassan, csapdákon keresztül utat törő folyamatnak, melyen keresztül a közel százéves film megleli végre, nemcsak technikájában hasonlíthatatlan jellemzőit. A folyamatnak, melyben a celluloid varázslata végképp megszabadul az irodalom, a dráma, a színház máig kínzó béklyóitól.

A Csontváry, film a művésztől. Az elhivatottságról, a megszállottságról, az alkotás értelméről. Sztoriája olyannyira kézzelfoghatóan egyszerű, hogy szinte már elmesélhetetlen. Egy színész Csontváryt alakítja egy filmben. Kínlódik a szereppel, és a film át-átvált Csontváry életére, s a festményekről ismert különös tájak is megelevenednek.

A film majdnem nagybemutatóját köszöntő kritikuskoknak nem lesz könnyű dolguk. Mert akárcsak Csontváry vásznairól, a filmvásznonról is „ihlettség és akaratérő” sugárik (hogy idézzünk két jellemző ki-

fejezést Csontváry hátramaradt írásaiból). S mint ilyen, nehezen, alig vagy egyáltalán nem hasonlítható. Lesznek a bírálók között minden bizonnyal olyanok is, akik a példátlan egészen belül, a szokatlan részletek létjogosultságát fogják vitatni. Eppen ezért, azok akik azt az egyébként is hibás sorrendet követik, miszerint előbb kritikákat olvasnak, s aztán indulnak a moziba, ezáltal ariposan póruljárhatnak. Mert ezt a filmalkotást, lehet majd szeretni vagy nem szeretni, s vitatkozni is kell róla. De mindenképpen látni kell.

Molnár Miklós